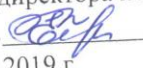

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Сардаяльская основная общеобразовательная школа»

Рассмотрено на педагогическом совете Протокол №1 от «26» августа 2019 г.	«Согласовано»: Заместитель директора по УР Егорова Г.М. «22» августа 2019 г.	Утверждаю»: Директор школы Сорокина П.В. Приказ №52 от «26» августа 2019 г.
--	---	--

*Рабочая программа
по родному (марийскому)
языку
5 класс*

2019-2020 учебный год

Количество часов: за год - 68 часов
в неделю – 2 часа

Учитель марийского языка и литературы:
Сорокина Полина Владимировна

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Сардаяльская основная общеобразовательная школа»

Умылтарымаш

Марий йылме - тиде марий калыкын шочмо йылмыже, эн кугу поянлыкше. Тунемше тидын дене изинекак палыме лиеш. Ача-аван ойыштым кече еда колын, илыш-корныш Шочмо йылмым тыршен тунемын, ўдыр-рвезе-влак илышлан кўлше пенгыде умылымашым налыт, уш-акылышт шуаралтеш. Марий йылме школышто – ушан-чолга у тукумым куштымо ўшанле ен.

Марий йылме дене туныктымаш пашам кыдалаш школан лукмо шинчымаш стандартым, Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш концепцийжым, Марий Эл Республикын базисный, этнокультурный компонентан учебный план-влакым, кугыжаныш доктринам, методикын йодмыжым шотыш налын пашам ыштыман.

Паша икте почеш весе ешаралтынак лектеш. Нунын коклаште поснак кўлешанже тыгай:

- йылмын соралжым (сылнештыраме йонжым) палаш да кучылт мошташ;
- эн ончычак кутырымо йылмым лывырташ.

Текстым шкевужа чонымо годым кум тўн сомыл чак кылдалтшаш:

- мом каласаш шонымо возышо-ойлышо енлан шканжат, молыланат раш лийже;
- текст логико-композиционный могырым чаткан ышталтше (ик ужаш весе дене кылдалтше, ик шонымаш гыч весе курылтде лектын шогыжо);
- йылме лывырге, чын да ару лийже.

5 классын программые эн ончычак йылме нерген мутланен налаш да вара тўналтыш класслаште тунеммым иктешлен ушештарыме почеш теве мом тунемаш темла:

- 1) мут сочетаний да предложений нерген тунемше-влакын шинчымашыштым келгемдаш да кумдандаш;
- 2) Фонетика, графика, орфографий да орфоэпий дене паша;
- 3) Мут поянлык нерген шинчымаш (мутын лексический да грамматический значенийже, омоним, синоним, антоним), молат; лексика дене кылдалтше чыла йодыш 5 классыште тунемалтеш;
- 4) Мутын составше; мут ышталтмаш, мут ышталтме тўрло йон.

Идалык мучко текст дене паша ышталтеш.

Программан ойыртемеже тыгай: тудо

- школышто туныктымо пашам марий йылме наукин кызыт виянме кўкшытшо деке лишемда;
- тыгодымак тўрло йодыш гыч утларак кўлешанжым йочалан умылаш лийшыжым веле тунемаш темла;
- теорийым практика дене чак кылдаш - налме шинчымашым кучылт мошташ - корным палемда.

Программе ваш кылдалтше кок ужашлан шелалтеш:

- тунемше йылме наукин тўрло ужашыж нерген теоретический шинчымашым налшаш;
- шинчымашым кучылт моштышаш (тунемше чаткан да лывырге йылме дене ойлен да возен моштышаш, препинаний знак-влакым йонылыш деч посна шындышаш).

Йылме лывыртыме паша.

Йылме лывыртыме паша кок йыжынан. Иктыже - йылмын пүтынъ поян йөнжым, ты шотыштак синоним мутвундыжым да стиль түсшым тунеммаш .

Весыже - синтаксически кылдалт кодышо текстын шкевуя ыштымаш, ойлен але возен чонымаш. Тидлан лүмынак йылме лывыртыме урок эртаралтеш. Утларак күлешанже – йоча шке шонымыжым монолог семын кўрылтде каласкален (возен) пуаш тунемшаш.

Кўрылтде кутырымо (возымо) йылмым чаткандыме тўн йөн-влак тыгай улыт:

- а) йодышлан кумда вашмут;
- б) түрлө изложений;
- в) түрлө сочинений.

Кўрылтдымө, сылне да чын ой – сай вашмутын ойыртемже.

Текст нерген тўналтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш да келгемдымаш. Текстын темыже да тўн шонымашыже. Анысыр план. Текстын ужашлаже (тўналтыш, тўн ужаш, иктешлымаш). Текстым чонымо йөн-влак: каласкалымаш, описаний, шонкалымаш.

Стиль нерген умылымаш. Кутырымо, научный да сылнымутан стиль-влак. Нунын тўн ойыртемашт.

Түрлө ўзгар, кайык, янлык да вольык нерген возымо текст негызеш тичмаш да күчык изложений.

Иктаж-могай ўзгар, кайык, янлык да вольык нерген описаний сынан сочинений, мутлан: «Шкемын ыштыме модышем», «Шырчыкомарта», «Пиёмлан изи пөрт», «Пийым ончен кушташ могай онай», «Ола-вула ушкална», «Шонанпыл түсан агытанем», «Выче-выче вараксимже», «Гули-гули көгөрченет» да молат.

Ужмо-колмо, илышыште лийше онай, шке паша нерген каласкалыман сочинений, мутлан: «Икана чодырашке миенна ыле...», «Вот вет, кузе вет», «Вершөрнам ужартена», «Пүртүсын танже улына», «Авам дене пырля фермыште», «Школ пакчаште» да молат.

Сўретым ончен каласкалыман сочинений.

Грамматический сочинений.

Түрлө увертарымашым возаш тунеммаш. Пырдыжгазетлан але «Ямде лийлан» увер-земеткым возымаш. Мутланаш туныктымаш.

Тунемше ий мучашеш мом ыштен моштышаш

- Мутым фонетически да состав дене, лүм мутым тыгак морфологически, кок главный членан предложенийым синтаксически лончылен моштышаш;
- палыме орфограммым мушаш да мутым кузе чын возаш күлмым умылтарышаш;
- чыла гласный ден согласный йүкым литературно чын каласышаш;
- простой ден сложный предложений-влакым шке гыч чонен да кучылт моштышаш;
- тунемме пунктограммым предложенийыште мушаш да умылтарышаш;
- ик значениян да шуко значениян мутым палышаш, контекстлан келшышын синоним-влакым ойыркален кучылтшаш;
- мутер дене пайдаланен моштышаш;
- текстым ужашлан чын шеледышаш, келшыше вуймутым пуышаш;

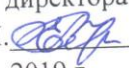

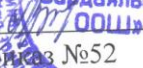
- лўм мутым числа, лица да падеж дене вашталтен моштышаш;
- текстым лудын, тудын кутырымо, научный да сылнымутан стильжым палышаш;
- классыште тунемме тема почеш изи ойлымашым возен моштышаш.

Тунемме ий мучко контрольный паша тынаре лийшаш

№	Паша-влак	V класс
1.	Диктант	6
2.	Изложений:	
	а) йылме урокышто	2
	б) литератур урокышто	2
3.	Сочинений:	
	а) йылме урокышто	2
	б) литератур урокышто	2

Теме-влакым тунемаш - 58 шагат; йылме лывыртыме пашалан - 4 шагат; контрольный паша - 6 шагат. Чылаже - 68 шагат, арняште 2 шагат.

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Сардаяльская основная общеобразовательная школа»

Рассмотрено на педагогическом совете Протокол №1 от « 26» августа 2019 г.	«Согласовано»: Заместитель директора по УР Егорова Г.М. «26» августа 2019 г.	Утверждаю: Директор школы Сорокина П.В. / Приказ №52 от «26» августа 2019 г.
---	---	---

*Рабочая программа
по родной (марийской)
литературе
5 класс*

2019-2020 учебный год

Количество часов: за год - 68 часов
в неделю – 2 часа

Учитель марийского языка и литературы:
Сорокина Полина Владимировна

УМЫЛТАРЫМАШ

Сылнымутан литератур мут искусство радамыш пура. Тудо калыкын илен эртыме корныжым, кызытсе илышыжым, йлажым, ойгыжым, куанжым йылме поянлык гоч почын пуа, лудшо енын илыш умылымашыжым кумданда, чонешыже поро койышым шындала: чыным шоя деч, сайым уда деч ойыраш, паша деке кумылан лияш, порылык верч тыршаш туныкта; самырык тукымлан мутын, ойын вийжым шижын мошташ, шочмо йылмым да мут искусствым йораташ, шке шонымым раш умылтарен мошташ корным почеш. Вет каже произведенийын негызше -иыш чын да айдеме кокласе кыл.

Кеч-могай жанран произведений дене пашам ыштыме годым тунемше-влак писательын илыш-корныжо да творчествож нерген, сылнымутан литературын калык илышыште налын шогымо верже нерген шинчымашым погат.

Литератур айдемын эстетический да этический ойыртемжым, чон моторлыкшым почын пуа, уш-акыл вийжым суретлен ончыкта, икманаш, айдемын койыш-шоктышыж дене кылдалтше йодыш-влакым иктешла. Произведенийын содержанияйже айдемым шуарымаште нравственный да морально-этический туналтышым палемда, этнический ойыртемем кушташ полша, моторлыкым умылаш йоным ышта. Туныктышо шке пашажым нине йодыш-влакым рашемдымашке виктарышаш.

Марий литератур программем «Образований нерген законлан» (1992), Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш программылан (1997), концепцийжылан (1996) да моло нормативно-правовой документ-влаклан эртерен возымо, тунемше-влакын ийготыштым да шинчымаш кукшытыштым шотыш налын, марий сылнымутан литератур V - VII, VIII - IX, X - XI класс-влаклан посна-посна пуалтеш. Нине класс-влак коклаште кыл тунемшаш произведений-влакын идейно-художественный содержанияйышт, нунын тематический, историко-хронологический негызышт гоч радамлалт иктешлалтеш. Тидыже тунемше-влакын марий сылнымутан литератур нерген шинчымашыштым да умылымашыштым келгемдаш йоным ышта.

Программыш идейно-тематический содержанияй да. сылнылык шотышто ойыртемайт шогышо, тунемше-влакын ийготыштылан келшыше произведений-влакым пуртымо. Тыгодым урокышто тунемшаш деч поена шке семын лудаш да канашаш, монгышто лудаш произведений-влак темлалтыт. Нуно урокышто ыштен толмо пашам шуят да тунемше-влакым шуко йодышлан шке семын вашмутым пуаш, шонкалаш, лончылаш, иктешлаш таратат.

Вес ойыртемайт: туныктышо программеш пуртымо произведений-влак кокла гыч келшышыжым ойырен, жапым шке семын палемден кертеш. Но тыгодым паша радам, туныктымо йон, ойлымо да возымо паша-влак коклаште кыл лийшаш.

Программыште произведений-влаклан пуымо умылтарымаш туныктышылан паша радамым палемдаш полша. Тыгодым марий литератур дене кыдалаш щколлан лукмо шинчымаш стандартым, Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш концепцийжым, базисный (негыз лийше) учебный План-влакым, кугыжаныш доктринам, методикын йодмыжым шотыш налын пашам ыштыман.

ПРОГРАММЫН ЧОНАЛТМЫЖЕ ДА СОДЕРЖАНИЙЖЕ

V классан программим концентрический да хронологический негыз-влакым шотыш налын келыштарыме. Тунемшаш произведений-влакым, идейный содержанияйыштан эртерен, тема-влак йыр чумырымо. Калык ойпого, турло жапыште, возымо произведений-влак калыкын илен эртыме корныжым почын пуат. Тунемше-влак дене пашам ыштыме го дым сылнымутан литературыын ылыш дене чак кылдалтмыже, ылышын произведенийлан негыз лиймыже рац почылтшаш.

Тыгодым шотыш налалтыт:

- писательын ылыш-корныжым да творчествожым почын пуаш полшышо сведений ден факт-влак, жапын, курымын ойыртемыже;
- произведенийын содержанияйже гыч лектын шогышо эпохын шулышыжо, йылме ойыртемы, ылыш-йула, этнографий, этнопсихологий, этнопсихоллингвистика, этнопедагогика, философий, еш ылыш, ылыш историй, событий-влак, пурымаш, ылышын нравственный енге.

Нуно поян искусствудан эртерен почын пуалтыт. Туныктымо предмет-влак денат кыл лийшаш. Тема-влак кокласе икгайлык, герой-влакын ылышышт, койыш-шоктышышт, авторын турло событий-влакым почыш пуымыжо, лексический ойыртемы, сюжет корно шотыш, налалтыт.

V-ше класс калык ойпого дене почылтеш. Тышке йомак, тушто, калыкмут да пале, тоштыен ой-влак пурат. Вес тушкам Г.Микайын «Маскайге», «Пормо» басныже-влак, М.Шкетанын «Мичун уке ачажат...» ойлымашыже да молат чумырат. Тыгак шочмо кундем, тыныс ылыш, граждан да Кугу Отечественный сар, пуртус, икшыве-влакын тушка ылышышт нерген возымо произведений-влак темлалтыт.

Кажне тема почеш шке семын лудаш да канашаш ешартыш произведений-влак пуалтыт (монгышто лудаш), посна автор-влакын книгашт темлалтыт. Нуно жанр шотышто турло улыт. Шке семын лудмым иктешлаш турло вариантым налаш лиеш. Туныктышо лудаш, беседым эртараш ик але икмыняр произведенийым налын кертеш.

5 классыште шонымашым каласен, ойлен да возен моштымаш, сылнымутан произведенийлан акым пуэн кертмаш верым налыт. Нине кукшыт гыч образовательный, воспитательный да познавательный задаче-вдак шындалтыт: урокын темыж гоч тунемше-влакын ылыш умылымашыштым, сылнымут ойыртемым палыме опытыштым кумдандаш да келгемдаш полшаш, сылнымут тунян сынжым, вийжым, ушандарен суретлен кертме куатшым умылаш туныкташ.

Произведений-влакын текстыштым тунемаш - 46 шагат; йылме лывыртыме пашалан - 14 шагат; шке семын лудаш да канашаш палемдыме произведений-влакым иктешлаш - 8 шагат. Чылаже - 68 шагат.

Наизусть; тунемаш пуымо текет-влакым туныктышо весе дене вашталтен кертеш.